

Učiteljski list

GLASILO „ZVEZE SLOVANSKIH UČITELJSKIH DRUŠTEV V TRSTU“.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca. — Uredništvo (slovenskega dela) in upravnništvo v Trstu (15), Via Udine 35, III. Hrvatski dopisi naj se pošiljajo na naslov: Vinko Šepić, nadučitelj u Buzetu. Izdaja „Zveza slovanskih učiteljskih društev v Trstu“, odgovorni urednik slovenskega in hrvatskega dela Jože Pahor. — List je za člane izdajateljice brezplačen, naročnina za nečlane Lir 30.— Tekoči pošt. račun. — Tiska Tiskarna Edinost v Trstu.

Št. 3

V Trstu, 1. februarja 1926.

Leto VII.

Hlapčevska duševnost

Jerman. Ali niste rekli, da sem možki in pošten? Resnično, za hlapca nisem rojen. Morda bi rad bil napojen in nasičen, morda bi rad sladko počival pod gospodarjevo streho, ali moje koleno je tako ustvarjeno, da se ne upogne rado; ne uboga, pa če mu sam ukažem. Zgodi se, kar se mora zgoditi — oskubite jastreba, v goloba se le ne bo izpremenil; in naj se škrijanec devetkrat zakolne, lajal ne bo nikoli. — Zares sem vam od srca hvaležen. Pokazali ste mi, kaj je moj posel — iz hlapcev napraviti ljudi; pa če le enemu odvečem roke in pamet, bo dovolj plačila.

Gankar: Hlapci.

Petnajst let je, odkar je izdal Cankar svoje delo. Ni mnogo, petnajst let, a ko bi stopil danes, po petnajstih letih med nas, bi osupnil in bi se vprašal: Ali sem jim zaman držal zrcalo pred obraz?

Tovariš je moral v ostrem zimskem času z enega konca dežele v drugega. Niso prijetni taki sprehodi, posebno če niso povsem prostovoljni in če te spremlja pri tem misel na rodbino. Toda obsekaj hrast še tolikokrat, spet ti bo pognal in se razkošatil. Bal se boš gorja, dokler ga ne boš do dobra okusil. A ko boš izpil grenko čašo do dna, boš videl, da je v trpljenju ideja in da je okrog tebe širji svet, kakor si ga gledal do one ure.

Tovariš je šel na pot, računajoč, da bo našel pomoči, ko ga bo zalotila noč, saj nam je vsem tako blizu ista neprijazna usoda. Kdo mi bo zabranil, če hočem sprejeti človeka v stiski in potrebi, če mu dam strehe in vzglavja, trudnemu in pregnanemu?

Ni bil dobrodošel. Dobil je pomoč, a dobil jo je kakor človek, ki ga ni mogoče odgnati izpred praga. In ko se je budilo jutro, so se gosta zballi in si želeli, da bi že bil daleč od njih doma in njih vasi. Dokler je noč, prehranimo potnika, s svitom pa bi nam njegova prisotnost lahko povzročila nadleže in neprijetnosti, zato raje dalje, prijatelj, naglo, dokler ni še sum padel na nas!

Časi so brutalni, res je, a kdaj je pomoč bolj potrebna kot v takih časih? V takih časih dolži še le pravi smisel. Če si prepričan, da je kdo pregnan po pravici, bodi: ne daj mu roke,

ako je prišla kazen nanj iz njegove lastne zlobe. A če je zloba preupila pravico, tedaj je tvoja najsvetejša dolžnost, da pomagaš zadetemu. Storit moraš to kot človek, zakaj jutri si morda tudi ti sam žrtev. Storit pa moraš tudi kot bojevnik proti krivici, proti zlu.

O kako majhen si bil, tovariš, oni trenutek, ki si trepetal, da bo sum padel na te, ko si sprejemal prijatelja na pragu! Ako bi le nekoliko pomislil, kakšno plemenito dejanje je to, da moreš pomagati pregnanemu, bi vzravnal glavo in bi ponosno čakal posledic. Tvoje dejanje ni bilo tako, da bi se ga moral sramovati; nasprotno, kdor bi se upal očitati ti, bi se razgalil, bi pokazal svojo golo živalsko нрав.

Hudi časi ustvarjajo osebnosti. Ali se ta resnica potrjuje med nami? Zdi se, da za učiteljstvo ne velja, sicer ne bi bili mogoči taki slučajni. Ne bi bili mogoči taki slučajni in še drugačni. O, kdor hoče človeka vzgajati, mora imeti več poguma v srcu. Kdor hoče vzgajati res za življenje, mora najprej samega sebe utrditi, da ne bo kot nalič na polju. Kaj naj počnejo ljudje s slabiči, ki jim trepetaje hočejo kazati pot? Kvečjemu, da jih pomilujejo in gredo preko njih. Če jim sledijo, jim sledijo v svojo lastno in v škodo vseh.

Vse naše delo boleha na nedostajanju one samozavesti, ki jo mora imeti človek, ako noče, da gazijo po njem. V naravi ne zmaga slabost, ampak vlada sila in prevlada često brutalnost. Kdor hoče ohraniti samostojnost, mora s tem računati. Kdor trepeta že tedaj, ko pomaga prijatelju, ki se mu godi sila, tak bo kmalu sam padel, mora pasti pod silo. Kakor člani verige smo drug od drugega odvisni: če se en člen pretreže, je veriga zdobljena, če v medsebojni pomoči ne znamo premagati svoje otroške plahosti, moramo vsi trpeti radi tega. Če preneha delo, ki ga vršimo v korist skupnosti, le na enem mestu bo škoda segla z enega konca na drugi. To učiteljstvo še danes premalo razume, in če razume, ne zna junaško vzravnati tilnika in pogledati v življenje brez prepričanja, da ne bi bilo rojeno le za hlapčevanje. Ljudje smo enaki, hočemo biti enaki in moramo imeti pogum, da branimo svoje elementarne človeške pravice. Če se sami ne bomo vzravnali, če ne bo več junaštva v nas samih, bo kruhoborstvo naš večni delež in vse naše delo le še nesrečno zastrupljanje ljudstva s hlapčevstvom.

O metodi „Montessori“

(Konec.)

Naše delo in naše izpremembe se niso zadovoljile samo s tem, da so oskrbele deci primeren okoliš in materialno zaposlenje, temveč so tudi

uredile na podoben način študij, to se pravi: intelektualen razvoj.

Otrok se samó ne giblje venomer, ampak se tudi vedno uči. Ne samo potreba gibanja, temveč tudi potreba praktičnega dušnega dela nam je bila otroka največje razodetje. Njegov način

učenja pa se ne dá od odrasčenih voditi korak za korakom, ker je narava in ne odrasčenec, ki ustvarja v njem različne sposobnosti po starostni dobi (čutne periode). Tako ni pri nas učiteljica, ki vodi dete, da jemlje in uporablja določne predmete (kakor se je godilo, na primer, pri Froeblovi metodi s takozvanimi «fröbelskimi darovi»), ampak je dete samo, ki si izbira in uporablja predmet tako, kakor mu govori v njem njegov ustvarjajoči duh. Učiteljica se uči nove umetnosti in, namesto da bi usiljevala in utepala znanje v otroške glavice, je ona, ki služi otroku in ga vodi v njegovem okolišu do tistih predmetov, ki odgovarjajo notranjim potrebam njegove starosti. Ker pa ne more biti dušnega razvoja brez vaje, ne vaje brez zunanega objekta, na katerem se hoče vaditi, je treba pripraviti v okolišu, ki obdaja otroka, razvojna sredstva (katera določijo znanstveni izsledki, ne pa filozofične ideje!) in ga potem pustiti, da se svobodno s temi objekti razvija. Tako se zgodi, da ima vsak otrok svojo izbiro in se vadi z znanstvenim materialom, ki ga vodi korakoma k dušnemu razvoju. Izbira je navdahnjena od instinkta, ki ga položi narava v vsakogar kot vodilo k udejstvovanju za dušno rast; udejstvovanje, ki se razvija s silno energijo in v največjem entuzijazmu in ki navaja otroke, da naredijo tako velika dela, ne da bi se pri tem utrujali, o katerih ni učiteljica nikoli mislila, da bi jim jih določila.

* * *

To poenostavlja in izpopolnjuje šolo na način, ki se zdi skoraj legendaren. Dopuščati, da otrok dela, ne ga motiti pri njegovi izbiri in o njegovem spontanem delu, to je vse, kar se zahteva. In vendar, vključno nedostajanju vsakršnega vpliva odraslih, ki se je zdel vedno neobhodno potreben, se pri nas tudi na kulturnem polju delajo naravnost gigantski koraki. Otroci, to čudežno bitje, nam je podal še drugo odkritje, in sicer, da je v starosti med četrtnim in petim letom še najbolj sposoben za učenje pisanja in branja. Tako se zgodi, da si naši otroci, tudi če se ne oziramo na razvoj in izpopolnjevanje njihovih čutov, pridobijo v zgodnji mladosti tako obilne elemente kulture, da jim dovoljujejo prestopiti v drugi ljudskošolski razred takrat, ko se njih drugi pripravljajo šele za vstop v prvega.

Ta razvoj, ta korak naprej, je mogoče tudi vsled dejstva, katerega je naša metoda rešila z malenkostnim troškom denarja in energije, katerega je v zadnjem času znanstveni svet skušal rešiti, a ni dosegel nobenih praktičnih uspehov. Kajti res je, da je stanje šolstva ostalo neizpremenjeno, dasi so temu vprašanju vse univerze dale svoj tribut študija. Edini napredek, ki ga je opaziti v razredih, je skrajševanje števila učencev, ker se učiteljica, če naj proučuje vsakega učenca posebej in ga vodi k ciljem, ki jih smatra za njegovo težnjo, ni mogla pečati kot le z omejenim številom otrok. Metoda pa je ostala stara pasivna metoda, oblečena v

nov plašč. Potrebne so bile, res, specializirane učiteljice, katerim je predajala podrobno in težje delo; tudi se je posluževala obilnega in različnega učnega gradiva. Ali njen način vsiljevanja idej in zahteva podvržbe otrok vodstvu in sodbi odraslih sta ostala neizpremenjena. Seveda se je zgodilo, da so bili poslednji še bolj daleč kot prej od priznanja osebnosti, ki se, neznana sama sebi, skriva pod pritiskom, kakor klone mimoza pred zunanjim dotikom.

Odrasli, seveda, niso pomislili, da ne moremo bitju spremeniti njegove naravne usode; niso pomislili, da je edino mogoče, mu dati v to svrhu le sredstva in prepustiti potem otroke, če hočemo, da se osebnost in karakteristike pokažejo ter razvijejo, samim sebi, da jim je treba dati svobode in prilike, da dosepejo sami tja, kamor jih vodi njihova narava.

To pa pridobijo otroci z našo metodo, ne da bi bilo treba skrajšati njihovo število v razredih, ne uporabljati in porabiti velikih množin gradiva in niti ni treba visoko in znanstveno izobraženega osebja. Pri nas se vsak otrok peča s svojim posebnim opravilom in lahko sprejema tudi individualno vzgojo, tudi če je nameščen v razredu štiridesetih učencev.

Pri nas je eden sistem gradiva zadosten za ves razred in končno, pri nas učiteljica ne potrebuje druge znanstvene priprave ko samo to, da stoji ob strani, da se zna dobro izločiti in da ne zadržuje razvoja otroka v njegovi množični delavnosti.

Ta metoda rešitve problema se bo zdela morda preprostost, vendar je ta preprostost nesporen napredek na vzgojnem polju, ker ima, kakor je imel vsak znanstveni napredek, v svoji praktični uporabi za cilj poenostavljenje življenja in omogoča istočasno nove načine uporabe energije.

Naj osvetli idejo sledeča paralela: če ne bi poznali fotografije, bi se zelo čudili portretu, tako podobnemu osebi; in kdor bi rekel, da zadostuje za portretiranje, če oseba za upodabljanje obstane na miru za hip, bi se mu smejali in bi takoj nastopila misel, da mnogo ljudi stoji na miru še več nego en hip, pa vendar zato ne dobimo še njih slike. Tedaj ni zadosti, če stojimo na miru — treba je, da je ob osebi še fotografski aparat. Fotografu pa ni potrebno znanje iz fizikalnih ved in niti poznanje temne sobe. Zadosti mu je, da zna zganiti šipo in da zna odpreti za hip objektiv. Vsa znanstvena plat je tuja praktični uporabi. Le tako je mogoče, da lahko izsledki znanstva dajo pogon napredku sveta. Tako je tudi v šoli, v področju vzgoje. Dokler jo je znanstvo s svojimi poizkusi obteževalo, ni dala nikakih sadov. Šele ko se je znanstveno delo samo izločilo, pustivši praktične izsledke, ki so poenostavili šolo, so ti poslednji oblagodarili otroka in učitelja. Šele ko je znanstvena stran našega dela ustvarila okoliš dušnega razvoja otroka, je nastopila prava reforma šole: tista reforma, ki je najdrznejše probleme rešila na najpreprostejši način.

Marija doktorica Montessori.

Novi rod

Kdor še ni poravnal naročnine za prve tri številke, naj že to stori, ako prejema 10 ali več izvodov. Položnice so se razposlale. Kdor pra-

vočasno ne plača manjših zneskov, zaostane na svojo lastno in na škodo uprave, ker je toliko težje plačati zastanke, kolikor bolj so zastarali. Napravite že svojo dolžnost!

O razvoju kmetijstva na Danskem

(Nadaljevanje.)

Način kmetijskega obratovanja.

Izrabljanje zemljišč na Danskem se lepo razvidi iz naslednjih dveh skrižalk, ki kažeta razmerje v l. 1866 in 1896:

Leto	Vsa površina ha	Kultivirana površina		Kmetijsko uporabljena površina		Gozd in plantaže		Niti kmetijsko niti gozdarsko upor. površina	
		ha	% vse površ.	ha	% vse površ.	ha	% vse površ.	ha	% vse površ.
1866	68,920.000	48,290.000	69.7	45,100.000	65.8	3,190.000	4.4	20,620.000	30.3
1896	68,921.100	57,150.000	84.6	51,500.000	76.4	5,650.000	8.5	11,536.250	15.4

Kako je zemlja razdeljena:

Leto	Polje		Vrtovi		Travniki		Pašniki		Gozd	
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1866	37,923.480	55.02	372.000	0.54	4,196.720	6.09	2,879.800	4.1	3,190.000	4.4
1896	46,842.540	67.2	585.000	0.9	4,131.050	5.9	1,413.710	2.06	5,067.000	7.2

Iz skrižalk je razvidno, da je kulturna površina znatno narastla — polje in gozd, skupno za kakih 20%, polje samo za 14.1%, vrtovi pa so se celo podvojili. Znižal pa se je areal travnikov, kar je reden pojav rastoče zemljiške kulture. Prav tako so se pašniki spreminjali v polje: intenzivnejše vrste kultur se širijo na škodo manj intenzivnih, ki hočejo zopet dopolnjevanja na račun nižjih vrst, kar se posebno dobro vidi na gozdovih. Gozdi so se sicer spreminjali v polja in travnike, toda istočasno so se pogozdovali puščobni predeli, zato vidimo, da gozdovje narašča. Da je Danska kmetijsko silno intenzivna, je razvidno že iz tega, da je prišlo leta 1896 na kmetijstvo 67.2% vse površine, kar znaša torej $\frac{7}{10}$ danskega ozemlja. Če prištejemo še drugo zemljedelsko uporabljeno površino, pa dobimo celo $\frac{9}{10}$ vsega ozemlja. (Na Angleškem je bilo v istem času naslednje razmerje: 28.1% ter 48.8%.) Izven dvoma je, da moramo nazadovanje zemljedelstva smatrati za izgubo narodnega premoženja.

Poleg njiv je travništvo največjega pomena za zemljedelstvo, ker je gotova in važna podlaga za proizvodnjo krme. Travniki na Danskem obsegajo 5.9% vse in 7.8% zemljedelske površine. Travniki in njive so si v razmerju 1:12.8%, razmerje, ki bi ne bilo baš ugodno. Dejstvo pa je, da se krmne rastline pridelujejo v veliki meri na polju.

Bodi mimogrede omenjeno, da je dansko podnebje kako leto zelo suho, potem pa spet zelo vlažno. V suhem in vročem poletju bolj uspeva žito, v vlažnem in toplém pa je bogata košnja sena. Temu primerno se skušajo tudi menjevati sadeži. Ker je uvoz žita iz prekomorskih ozemelj vplival na ceno, se okopavine in krmne rastline, posebno pa sladkorna pesa zelo goje ter je izvedena zelo intenzivna menjava sadežev. Naj navedemo primer rotacije v 10 letih iz južno-zahodne Jutlandske: 1. leto: ledina; 2. ozimine (rž); 3. poletna žita; 4. listnatic; 5. rž (13%) in oves (87%); 6. detelja; 7., 8., 9. trava; 10. trava (s 16% ovsa-za krmo). Tendence je zvišati proizvodnjo krme, in sicer vsled razširjenja živi-

noreje; omejuje se pa pridelovanje žita. Najintenzivneje obdelujejo zemljo mali obrati (v 5-ali 6-letnih rotacijah); k temu so posebno pripomogle zadrage, ki so dvignile mali obrat na tehnično višino velikih obratov.

Razvoj produkcije pod vplivom mednarodne tekme.

Danska mora del svoje kmetijske proizvodnje izvažati. Ta eksport gre večinoma na Angleško. Izvažajo se večinoma živalski produkti, maslo in meso. Izvoz mesa vodijo neštete zadrage za klanje živine. Do l. 1883 se je izvažalo tudi žito; od tega leta dalje pa konkurirajo danski živinorejci z najcenejšimi nabavitelji svetovnega trga. Spremembo so povzročile cene, ki so merodajne za smer produkcije. Ko je okrog l. 1870 začela rasti cena masla, so se lotili kmetje krmiti živino celo z žitom. To postopanje je vsekakor dvomljivo kar se rentabilitete tiče, toda v zemljedelstvu je drugače kot v industriji, ki lahko takoj sledi tržnim spremembam. Se le ko so žitne cene s prihodom raznih tekmecev na svetovni trg naglo in znatno padle in ko so se obenem razvile zadržne mlekarnice, ki so pravzaprav malim obratom zagotovile rentabilnost, se je razvoj živinoreje odločno pospešil. O vsem prevratu, ki ga je doživelo zemljedelstvo na Danskem, nam najjasnejše kaže skrižalka o izvozu. Naj navedemo le nekaj številke:

l. 1865 žita za	57.5	mil. Kr.,	žival. produkt. za	25.9	m. Kr.
" 1870 "	46.1	" "	" "	35.5	" "
" 1875 "	33.5	" "	" "	73.4	" "
" 1880 "	35.6	" "	" "	72.4	" "
" 1885 "	— 3.2	" "	" "	80.7	" "
" 1890 "	— 13.7	" "	" "	104.1	" "
" 1895 "	— 41.1	" "	" "	164.3	" "
" 1900 "	— 53.—	" "	" "	205.9	" "

Pridelovanje žita se je torej popolnoma umaknilo živinoreji; eksport žita se je l. 1883 prelevil v dovoz, izvoz živalskih produktov pa se je skoro podeseteril. Vrednost danskega izvoza je narastla od l. 1865 do 1901 za c.a 240%, medtem ko je dansko prebivalstvo narastlo v istem času za 54%.

Vzlic temu, da se je proizvodnja premaknila, je ostalo razmerje njiv in travnikov skoro nespremenjeno. Govori statistika:

zemljišča se je rabilo	1876	1888	1896
za žito, krmne rastline	64.9%	63.6%	64.2%
za travo in deteljo	35.1%	36.4%	35.8%

Zemlja se torej nikakor ni začela obdelovati ekstenzivno, sprememba je nastopila le v tem, da so krmne rastline odrinile in omejile pridelovanje žita. Razvidno je to iz razmerja poedinih pridelkov na posajenem zemljišču (njivje):

	1876	1896
Štiri glavne vrste žita	84.2%	75.2%
Širokolistne rastline in zel. krma	10.7%	13.7%
Krompir in okopavine	5.1%	10.1%

Te številke pomenjajo večjo spremembo, kot se kaže na prvi pogled. Pomenjajo velik napredek kmetijstva v tehničnem oziru, ker se je uvedla omejitev proizvodnje žita v prilog racionalnejšega razvrščanja plodov. Najbolj je nazadovala pšenica, zato pa se sejata ječmen in oves, ki se uporabljata kot krmilo. Tudi rž se prideluje za živino, dasi je na Danskem obenem glavno žito za kruh; vendar zavzema oves prvo mesto. Silno sta narastli pesa in sladkorna pesa: za 729.2% tekom 20 let. Kažeta ves preobrat, ki je nastopil, ker sta se skoro na novo vrinili v poljski sistem. Ves preobrat bi mogli tako le opredeliti: prehod od produktov sadežev, popolnoma pripravljenih za trg, k produkciji krmnih rastlin, ki pridejo v obliki živalskih produktov na trg.

Napredek produkcije je razviden iz sledeče tabele:

	Poprečna žetev na 10 ha zemlje		Povišek v % od 1876-96
	l. 1876	l. 1896	
Pšenica	11. -	13.7	25
Rž	8.6	9.2	7
Ječmen	9.5	10.5	11
Oves	10.5	12.3	17
Žitna mešanica	10.8	12. -	11
Krompir	32. -	59. -	59
Krmna pesa	211. -	240. -	14
Njivsko seno	33. -	39. -	18
Travniško seno	28. -	50. -	7

Pri vseh sadežih se torej kaže zvišanje pridelka na enoti zemljiščne površine, kar je dokaz tehničnega napredka. Ni dvoma, da je to v zvezi s povečano živinorejo, ki je povzročila racionalnejše obdelovanje. Napredek zemljedelstva se meri z zvišanjem pridelka sirovin, ki omogoča zvišanje konsumna, kar je končni namen vse produkcije.

Zvišanje števila živine se razvidi iz naslednje skrižalke:

Lelo	Konji	Govedo	Ovce	Prašiči
1876	352.262	1,348.321	1,719.249	503.667
1888	375.533	1,459.527	1,225.196	770.785
1898	449.269	1,743.440	1,074.413	1,178.514
Zvišanje od 1876-98	97.007	405.119	-744.836	674.847
V %	27.5	30	-43.5	133.9

Koliko glav pride na 1000 prebivalcev?

Lelo	Konj	Govedi	Ovc	Prašičev
1876	186	711	907	266
1898	195	756	466	511
Porast	9	45	441	245

Z ozirom na vse prebivalstvo se je pomnožilo število konj za 27.5%, število govedi za 30%, prašičev pa celo za 133.9%. Padlo je le število ovc; a ta pojav opazujemo v večini evropskih držav: ovca se umika kulturi. Danska je imela že prej zelo močno živinorejo; sedaj pa je med prvimi evropskimi kulturnimi zemljami, če se oziramo na število prebivalstva in površino. Naj pojasni to nekoliko števil. Na 1000 prebivalcev je prišlo

na Danskem	191 konj,	744 gov.,	458 ovc,	503 praš.
" Pruskem	88	331	297	578
" Francoskem	73	360	534	195
" Angleškem	425	175	617	75
" Švedskem	103	509	259	160
v Bosni	100	445	332	24

Na 1000 ha zemljedelške površine pa je prišlo:

na Danskem	160— konj,	640 gov.,	382 ovc,	419 praš.
" Pruskem	132—	489	371	443
" Francoskem	99.4	485	749	263
" Angleškem	50.5	202	685	96
" Švedskem	88. —	389	318	75
v Bcsni	63—	287	209	27

Zajemljivo je, da priključijo novi proizvajalni pogoji tudi novo organizacijo produkcije in oddaje, ki pomenjajo pravo prenovljenje vsega gospodarskega življenja.

Ze l. 1865 se je z otvoritvijo nove direktne paroplovne zveze med Danskem in Angleško začelo izvažati maslo. Toda deležni so bili tega le veliki danski obrati, ki so lahko nabavljali boljše kvaliteto. Mali kmet je prejemal za svojo malo količino in slabšo kakovost komaj polovično ceno veleposestnika. Zato je mali kmet izvažal še nadalje žito, za katero so mu plačevali enako ceno kot veleposestniku.

Še le 20 let pozneje se je to preobrnilo, in sicer po zaslugi zadržanih mlekar: kmet je nastopil kot proizvajalec velikih množin masla, ki je bilo enake kakovosti kot pri veleposestnikih. Zato preidejo kmetje k živinoreji, saj je znano, da mali obrat lahko sorazmerno mnogo več živali preredi kot veliki obrat. Le eno sredstvo mora imeti: zadruga, ki niso nikjer tako razvite kot na Danskem. Zadruga pomagajo kmetu, da ima manjše produkcijske stroške. Priredi celo dvakrat toliko, kot veliki obrat, ker mu je tu v prilog delitev dela vsled družinskih članov. (Dalje.)

Poziv. Še med dornberškim koncertom sem tik pred nastopom v naglici posodila neki osebi oba Lajovčeva zvezka zborov, vezana v črno platno. Kdor ju ima, je naprošen, da mi javi z dopisnico. Na notah je napisano moje ime.

Ghita Bortolotti, Trst, ul. Enrico Toti 1, V.

Opozorilo. Kdor piše predsedniku, naj ne zabi dostaviti v oklepaju številke okraja: Trieste (17)!

Delovna šola

(Nadaljevanje.)

Toda mi nismo pozabili človeka radi stroja: Nas zanima tudi tvornica — veleindustrija, nje tehnične in ekonomske tendence in v njej zaposleni delavci; potem svetovni promet, prometne poti (pošta, železnica, paroplovstvo) in morja; trgovina, industrija v državi, nje historični razvoj in polit. struktura, v zvezi z razvojem in strukturo drugih zemelj; historična pojasnitev polit. vprašanj, mednarodni odnošaji, vse to bi bil odgovarjajoči program. Metoda je opazovanje in zbiranje znanja iz knjig, javni referati in razgovor o njih. Proti pomladi si pridobimo z opazovanjem in čitanjem nekoliko znanja iz zvezdoslovja (zemlja kot svetovno telo) in iz geodozije (le elementarne spretnosti).

Kar se tiče slovstva, so oblike, zastopane pri nas, večina naslednje: 1) aboniranje v okrožni knjižnici in prosto čitanje, 2) čitanje o literaturi in literarni večeri (klasiki in sedanji pisatelji) ter analogno glasbeni večeri in predavanja o muziki; 3) poročila, govori; 4) diskusije; 5) referati; 6) «časnik delovne šole». Dalje: 1) učence vzgojimo za samostojno organizirano javno nastopanje z referati poučnega značaja o okrožju, vasi, v klubu itd. 2) Poleg «večnih» klasikov jim damo tudi knjige o življenju in umetnosti sedanjosti. Končno zbudimo v teku zadnjih dveh let organizacijo raznih krožkov, klubov in socialnih organizacij z raznimi altruističnimi cilji itd. Naš cilj je, zbuditi in razviti v naših malih delavcih socialno čutenje in altruizem. Metoda je pogosto vežbanje in animiranje, prebujanje odgovarjajočih stremeljenj iz njih samih. Otrok naše šole je človek socialnega dela in ljubezni.

22. Mali industrialist in kultura sedanjosti. Z našim, po možnosti konkretnim opisovanjem delovne šole smo morda v nevarnosti, da radi podrobnosti izpustimo glavno, s čemer damo povod za površno kritiko. Koga smo vzgojevali? Na to vprašanje odgovorjam: Izobraženega, ali vsaj kulturnega delavca.

Uvideti moramo, da je dandanes zelo slabo ne le z izobrazbo ljudstva, ampak tudi z izobrazbo tako zvanega inteligentnega človeka. Da povemo resnico: Vzlic našim diplomam in uradam smo zelo neizobraženi ljudje. Če natančneje opazujem mnenje in znanje ljudi v svoji bližini, končno, če tudi svojo notranjost poslušam, ne vidim, zgrozeč se, nič drugega kot

ogromno nevednost, ogromno nekulturnost. In pogosto se mi izvije kakor mrzlični vzklik: «Smo divjaki.»

Da, divjaki smo, in ker smo zelo nerazsvetljeni ljudje, se niti ne zavedamo svoje nevednosti in ne trpimo radi nje. Samozavestno se smehljamo in v tem ko s samozadovoljstvom opazujemo svoje diplome in svojo povsem konvencionalno inteligenčnost, se niti tega ne zavedamo, da je zgodovina svojo sodbo o nas že izrekla.

Ali so morda zdravniki, ki mučijo vojne ujetnike, kulturni ljudje? Ali so morda juristi, ki skrbno gledajo na formalnosti rimskega prava in si ne dajo časa, da bi se poglobili v živo dramo zločinčeve duše, ali so kulturni ljudje? Ali so kulturni oficirji, ki svoje vojake bijejo «po gobcu»? Ali je družba, ki živi le od lova za osebno koristjo in kariero ter uporablja ječo in zavrato kot bojno sredstvo, ali je taka družba kulturna družba? Mi, ki smo doživeli svetovno vojno, ne le da nimamo nikake izobrazbe, ne, nimamo celo nikake npravnosti!

In kako je z našimi starimi šolami, z onimi, ki jih s toliko energijo branijo stari učitelji? Al morda podajajo poznanje življenja? Ali pripravljajo za življenje? Ali naj gledamo in trpimo, ko ginejo ljudske moči v nevednost? «Sol zemlje» je postala nespametna. Vi ste arhaični ljudje, ki stremite, da bi vzdržali pokonci arhaično kulturo in še več kot le arhaično šolo.

Toda novo razdobje prihaja nezavrnljivo. Čas je, da odpravimo neizobraženost kmeta, pa če tudi z ostanki kmetov izginjajo ostanki tlačanstva. Novo razdobje prihaja, doba industrijalne tehnike in delovne kulture.

Le pogledjte, kako jo dobro razume naš mali industrialist. Preživel je vse oblike socialnega življenja: rodbino, šolo, zadrugo, občino, delavnico in način industrielnega življenja. Sam je doživel, aktivno je doživel, spoznal je gospodarsko strukturo družbe. Prav tako aktivno je spoznal tehnično podlago te strukture: ustvarjalno delo sedanje dobe, hišno delo, domačo obrt, rokodelstvo, triumf nad lesom in kovino, strojno delo — vse to mu je znano, vse je predelal.

In kolikšna področja znanosti so se mu odprla: anorganska kemija, botanika, zoologija, domoznanstvo, biologija, org. kemija, mehanika, agronomija, kmetijstvo, zemljeznanstvo, fizika, geometrija in aritmetika, zgodovina kulture in dela, politika, literatura sedanjosti. (Dalje.)

gov. — Tome pokažemo samo da smo ljudi načela i karaktera.

Gde je izvor onim nama nepočudnim izjavama? U kojem delu duše njihove da potražimo tlo i biljku, koja obrodila nezrelim, neplemenitim plodom? I o tome je teško govoriti jer tomu je razlog ne samo jedan; a naši kolege i kolege u Liburniji nek nam pomognu rešiti ovo zamršeno i tajnovito pitanje, koje ima svoje korenje duboko u duši.

Tražimo izvor i razlog odgovoru: Ne mogu podučavati, jer...; hoću, ali uz nagradu. A tu se ne radi o kojoj nuzgrednoj, sitnoj stvarci, nego o materinskom jeziku naše dece u školi. Stvar je dakle teške, vanredno važne naravi pogledom na našu mladež. Amo u ovo pitanje ulazi pi-

Regionalna asimilacija

Poznata konferencija nekih naših učitelja i učiteljica sa škol. ravnateljem u Voloskome u pitanju hrvatskog jezika u dotičnim školama vrlo nas zabrinula, dapače potresla. Naši učitelji -ice podali su naime takove izjave, koje su morale presenetiti i samog direktora, a kamoli nisu nas. Izjave naših kolega -ica u Liburniji nisu bile u suglasju sa čitavim bićem pučkog učitelja i prosvetitelja, osobito istarskog, odgojena u Luri i oluji, odgojena u borbi za čovečanska, narodna i osobna prava. Niko se nije od njih naime izjavio za naknadno podučavanje hrvatskog jezika bezuvetno. I o tome bolje da se mi učitelji bavimo nego drugi kru-

tanje odgoja, prava, pravičnosti, narodnosti i društvenosti. Kojim kriterijem i mentalitetom dali su naši dotični učitelji one odgovore u poslu jezika? U tome leži jezgra pitanja.

Onda: sa kojeg stajališta i vidika su proizašle rečene njihove izjave? S kojeg kulturnog, socijalnog, političkog i odgojnog kriterija i stava? S ovih sviju strana moglo bi se i moralo rešavati moralni, intelektualni, socialni, kulturni, duševni stav dotičnika o pitanju što nas danas zainteresovalo.

Kad neko veli: ne ću šivati, tomu može biti razlog taj: što ne umije šivati, ili je tu po sredi bolest, starost, umornost, glad ili napokon — lenost. — Kad učitelj kaže: ne ću podučavati, tomu su razlogom svi više navedeni uzroci, ali tu su opet po sredi i viši duhovni razlozi. Jer manualni radnik silno se razlikuje od duševnog.

Mi se ne ćemo danas baviti možebitnim razlozima neradu, ne ćemo govoriti o gladi, bolesti, starosti, umornosti, preopterećenosti, lenosti, komodnosti, s kojih su navodno naši neki kolege i kolegice odbili ponudu podučavanja hrvatskog jezika u svojim školama. Ne, ne ćemo se time baviti, premda znamo, da njima i nama svima učiteljima ruže ne cvatu u školi ni u društvu. Ne ćemo ni to zanekati, da i naš učitelj može imati svojih nelepih poroka, telesnih i moralnih, koji uplivišu na njegov školski i javni rad. Ali mi moramo nešto drugo konstatovati, a to je, da je rat i poratno doba dovelo štasta nevredna i neplemenita i u naše redove, te da opet deluju na moral i duševni život učiteljstva naše sadašnje društvene prilike i neprilike.

Nažalost već je ovaj ili onaj naš kolega — ica asimilovan, pa bilo to možda i izvanjstinom i za materijalne probitke. Ali, pazimo, nijedna asimilacija ne udejestvuje se naprečac, nego samo polagano otpadanjem kamenčića po kamenčić sa duševne zgrade individua. Za to nek se naši drugovi širom zemlje o tome duboko zamisle, a osobito ovo dovikujemo onima u Liburniji.

Razni obziri već da se ne radi; samo ono sakrivanje svoje individualnosti, samo ono zatajivanje sama sebe pred kojimgod: već samo ovo, na oko opravdano vladanje, vodi do asimilacije. Jer samo ludjaci i skrajnji sebičnjaci naglo, naprečac skaču iz jednog pola na drugi, te padaju u moralne jame i ponore.

Razlikujemo više vrsti asimilacija. Obična je ona, koja ne bi baš znatno teretila dušu naših drugova i drugarica u Istri, premda imamo i mi takovih ekzemplara. Zelezo i olovo u blatu zardjavi. Čista se zlata, naprotiv, rdja ne hvata.

No mi ćemo spomenuti drugu, koja znatno upliva na delovanje i vladanje ljudi uopće, a to je regionalna asimilacija. Ona sastoji u tome, da se neko tako sljubi sa svojim mestom, selom, gradom, zemljom, da će sve, sve dati i žrtvovati da ostane na svome mestu i kraju. Ova privrženost igra veliku ulogu svagde u svetu, pa nismo ni mi u Istri u tome časna iznimka. I sv. Peter reče Isusu kad mu se prikaza preobražen: «Gospodine, učinimo ovde svoje šatore...» Gde je lepo i dobro, tu rado čovek ostaje i gradi kuću. Za kaznu se činovnike premešta. Ove se metode premeštanja za kaznu ili za nagradu laćaju sve vlade i države. U tome stoji duboko značenje ne samo materijalno nego većma moralno. I u nas se operira ovim sredstvom premeštanja rušeći — asimilaciju. Teško je odgovoriti o protivnome s asimiliranim čovekom. Mi smo mnjenja, da je najveći razlog baš regionalna asimilacija, da se mnogi odrekoše svoje individualnosti i svojeg mišljenja. Svoju privrženost do rodne grude i mesta plaćše mnogi likvidacijom svoje dojakošnje duše i nazora. U koliko upliviše ova vrst asimilacije i na naše učiteljstvo, osobito naše prekrasne Liburnije, o tome neka naši drugovi takodjer razmišljaju savesno i psihološki. Treći povod asimilacije navesti ćemo požudu za novcem. Židovi se asimilišu lako svagde gde im poslovi idu dobro. Škrtač i lakomac sve je kadar žrtvovati, samo ne novac, za novac, on kao da ima samo «grešno» telo. Duša je laka i nevidljiva: može se lako bez nje — tako on misli.

Lek proti protunaravnoj i nemoralnoj asimilaciji svake vrsti i stepena jest viši duševni odgoj, dakle ideali te karakter. Ideali narodni, verski, socialni, kulturni jesu jedino kadri očuvati čoveka od asimilacije; proti ovoj jedino deluje karakter i ideali zajedno kao protuotrov. Ideali su ko ono granitno stenje, o koje se odbijaju asimilacijski valovi. Karakter je ono tvrdo podnožje, na kojem se diže crkva i oltar ideala, koji rasplamćuju ljubav, oduševljenje i požrtvovnost. Jedna velika ljubav, jedan veliki ideal je sreća naroda i ljudstva. Ta ljubav, koje nema bez ljubavi do jezika, kadra je čuvati i očuvati svakog odgojenog, plemenitijeg čoveka od pokvare i gnjilobe svake ruke.

Nad mesom, zemljom, zlatom ima nešto više, a to su moralna i kulturna dobra; nad osobom je više narod. Ko od nas imade ljubavi do iskrnjega i do naroda, koga od nas vodi karakter i načela — taj ne će posrnuti. Ovakav i ovakovi znadu samo reći odrešito: dá, dá! ne, ne! «Idi i čini i ti tako!»

Tolminskemu članstvu

Kakor smo ugotovili, dolguje učiteljstvo na Tolminskem svojem društvu za čas od 1922 do konca 1925 skoro desetisoč lir, vsoto, kakršne ni doseglo s svojimi zastanki nobeno društvo u naši organizaciji v teku njenega sedemletnega obstoja. Većji del teh zastankov pade v leti 1924 in 1925, torej v čas, ko so druga društva popravila marsikaj zamujenega in uredila svoje gmotne razmere.

Krivdo na tem nečastnem stanju nosi tolminsko učiteljstvo samo, in sicer vse ono, ki je ostalo gluho na pozive radi članarine, dasi je

s pismenimi izjavami hotelo ostati včlanjeno v društvu in je redno prejemale stanovsko glasilo — na stroške svojih tovarišic in tovarišev v drugih okrajih.

Vodstvu Zveze ne preostaja drugo, kakor da pokaže na to nedostajanje vsakršne stanovske zavesti velikega dela tolminskega učiteljstva ter poziva vse, ki so v zastankih s članarino, da jo poravnaje najkasneje do 15. februarja.

Obenem nalaga društvenemu odboru, da izključi iz organizacije vse tiste, ki se ne bi odzvali do omenjenega dne, ter istočasno izterja vse dolgove sodnim putem. Čas je, da se razčisti, kdo je na Tolminskem res še član organizacije.

VOĐSTVO.

Feljton

Umetnos! in učitelj [August Černigoj]

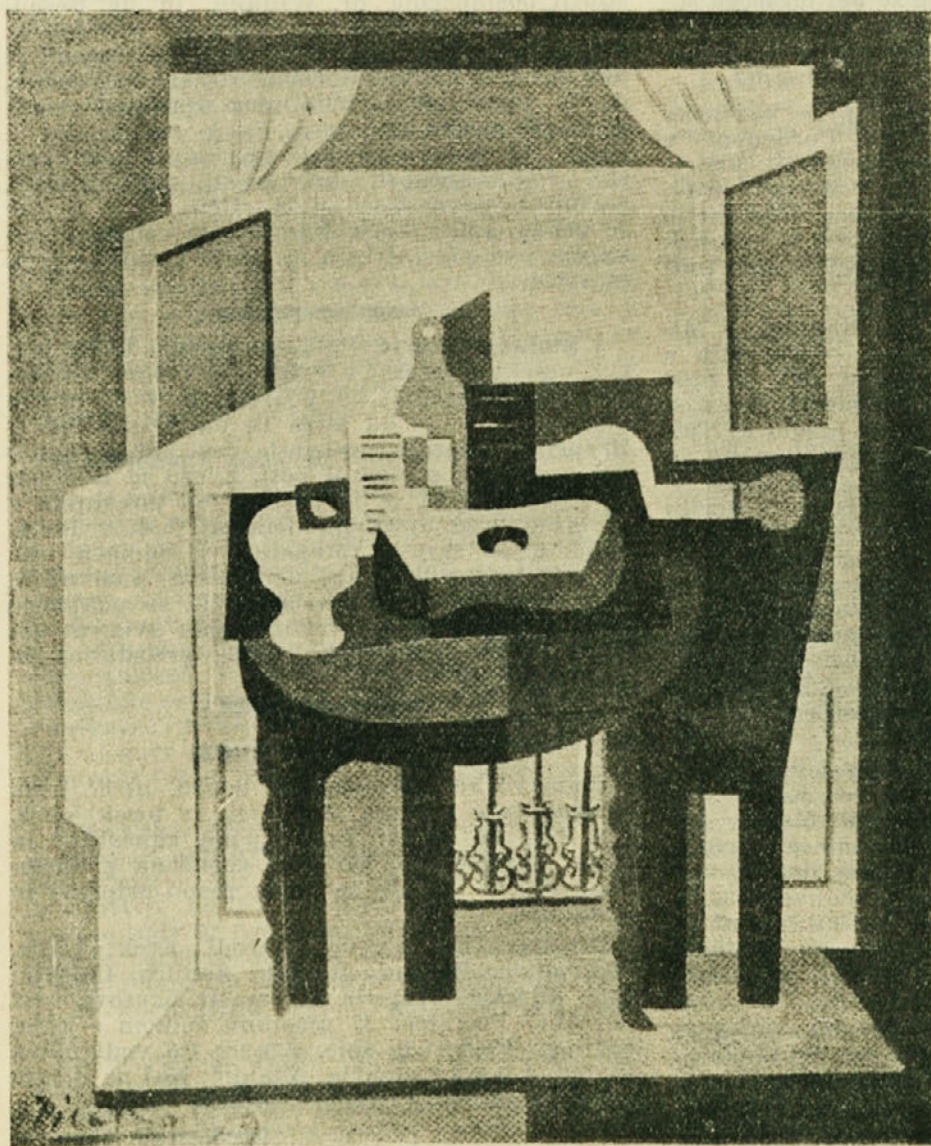
(Konec.)

Futurizem je reakcija impresionizma! Futuristi nastopajo z manifestom l. 1912. v Milanu, Marinetti, Roccioni vodita akcijo ter zahtevata mesto površnega ploskovnega podajanja (slikanja impresij) določeno konstruktivno simultano gibanje predmetov na platnu (t. j. istočasnost opazovanja in zaznavanja!) V manifestu zahtevajo uničenje sredstva za vpodabljanje kot marmor, bron in druge vrste materiala, ki bi spominjali starih Grkov, Rimljanov. **Futurizem** se takoj razširi po vsem svetu in vsaka država, mlada ali stara, ima že ustanovljen pokret z imenom Avantgarde, predstraže na umetniškem polju. Tedaj vidimo, da s sredstvi slikarja ali kiparja ni mogoče izhajati, kajti manifest futuristov zahteva vpodabljanje z vsakovrstnim materialom, češ da je pristnost učinka istočasno vrednota. Vporabljen je karton, les, jeklo, železo, vrvice, vse to so sredstva futuristov. Futurizem je prvo stremljenje, ki priznava, da so novi elementi umetnika le mašinelni. Zato

je potrebno, da živi umetnik časovno in ne historično-literarno. Futurizem je sinteza planerizma-impresionizma ter časovno-prostorno = dinamično simultano pojmovanje ali poznavanje predmeta.

Francozi evolucionarno korakajo iz impresionizma k določeni deformaciji v sliki. Cezanne, učitelj postimpresionizma, zahteva geometrijo v sliki t. j. skuša objeti predmet mesto samo fizično perspektivno tudi zavedno trodimenzionalno, kar ima za posledico deformacijo = Cezannizem, ki se takoj uveljavi v slikarstvu kakor tudi v kiparstvu. Ker je deformacija posledica, je to šele sredstvo; ekspresionizem zaide v protislovje vsled istočasnega predstavljenja in zidanja. Zato je doba ekspresionistov propala v zlatih okvirjih modernih galerij. Topot ekspresionistov pa se nadaljuje v drugi skupini, katera se imenuje «Kubisti».

Kubizem je celota nadaljevanja ekspresionistov ter zahteva pojmovanje prostora na dvodimenzionalni ploskvi platna; ne samo gledanje je smoter, temveč tudi razumevanje v prostoru. Kubist slika to, kar vidi in to, kar ve o nasprotju z ekspresionizmom. Perspektiva mora vsled tega dejanja propasti. Razumevanje predmeta je

Picasso: TIHOŽITJE.

(Miza, ki more biti okrogla ali voglata, preprosta ali salonska, na njej glasbila ali posode; stol, ki je imel v svojem razvoju že različne oblike; vse v sobi ali tudi na balkonu.)

tudi logično in ne samo čutno kakor ekspresionizem.

Način vpodabljanja: Kubist slika na pr. obraz od spredaj, stransko, zadaj, od spodaj itd. Kubizem je povsem analitičnega značaja ter zaznava materijo = formo. Zakon kubistov je relativnost prostora, to je spajanje pojmov s pomočjo nespojenih slik istega predmeta. Celoten vtis je fizičen. Za razumevanje kubistične slike je treba močne predstavne asocijacije do sintetičnih vrednot vsebine.

Razno

Istarske vesti

1. Kol. Josip Staver iz Sv. Marije Mandalene premešten je na svojo molbu u Cere kod Zminja.

2. Kol. Josip Monas premešten je iz Tupljaka u Zarečje kod Pazina.

3. Kol. Ante Flego iz Sv. Ivana i Pavla ode u Heke (Sv. Petar u Šumi).

Tov. Kodrič M. je bil 13. jan. za tri mesece suspendiran od službe in plače.

Tov. Trošt J. iz Št. Vida je že pet mesecev suspendiran, kar je v nasprotju z zakonom, ki nikjer ne predvidja suspendiranja nad tri mesece. Zakaj se zadeva ne reši po zakonih?

Tov. Dolgan J., did. ravnatelj, je kazensko premeščen iz Trnovoga v okraj Pordenone v zapadni Furlaniji. Baje se je pregrešil, ker je nastopil poleti proti praksam v šolski zdravstveni koloniji v Kantridi (Kvarner). Pozabil je bil, da nima kolonija le zdravstvenih, ampak tudi nacionalne namene. V koloniji je imel tudi svojega otroka.

Hitra praksa. Učitelju Franu Bolletu na Misličah (didak. ravn. Sežana) je odmerjenih s službenim dekretom iz februarja 1925 L. 8200 letne plače, ki bi jo moral prejemanj že od 1. januarja 1924. Nakazujejo mu pa vedno le 7200, torej ves kvadranten premalo. Ker ima na ta način že nad tisoč lir zastankov, je dvakrat reklamiral pri kr. proveditoratu v Trstu. V aprilu l. 1925 je dobil odgovor, da «je v teku juridična in gospodarska regulacija za novoimenovano učiteljstvo». Stvar se tako naglo rešuje, da še danes, po desetih mesecih, ni nikakega glasu o rezultatu. Gospodje, ki rešujejo, gotovo ne vedo, da je učiteljstvo v bedi, če bi tudi ne imelo pravice do zakonito priznanega. Tovarišu Bollētu se tudi stroški za uradno premeščenje iz Poirja na Misliče še niso nakazali.

Sindakalni zakon, ki ga ima sprejeti še senat, pride najbrže v februarju v veljavo. Kakor smo že omenili, se bodo lahko vpisovali člani v sindakate brez kakršnega koli osebnega priglavljenja, ker to zakon določa, kakor določa tudi najvišji letni prispevek članov sindikatov (30 L).

V dveh sindakatih ne more biti nihče, pač pa je lahko v društvih, ki poslujejo kot kulturne organizacije, kar velja tudi za okr. učiteljska društva.

Spet sprememba. Enotno besedilo šolskega zakona se naglo spreminja. Uradni list objavlja, da se spremeni čl. 260, ki je veljal za šole v novih pokrajinah. Za prestop v višje razrede (IV. in V.) je potrebna posebna skušnja iz italijan-

Glavni voditelji kubizma so: Picasso, Braque. Med kubizmom in futurizmom je mala razlika. Kubisti ostanejo pri platnu, dočim hočejo futuristi živeti v dobi mehanizma in zanikajo vsako tradicijo.

S tem sem orisal smer razvoja v elementarnih črtah, tako da bo lahko vsak razumel nove smeri moderne umetnosti. Priloženi kliše je kubistična slika od Picassija in predstavlja tihožitje.

skega jezika. Da se te skušnje obnesejo, se uvaja v urnik še 5 ur italijanskega pouka. Šolska skrbništva morejo v doseg navedenega smotra nastaviti nove učne moči za italijanski pouk. Stvar je zelo nujna.

Ivan Cankar v italijanščini. «La scuola» pri naša v 13. številki (18. januar) pod naslovom «Una pagina di Cankar» prevod črtice iz «Podob iz sanj» o otrocih, ki se zvečer pomenkujejo o očetu, ki je «padel». Prevajalec se je podpisal: B. N.

Perpetuum mobile. «Mali list» začelja spet skraja in ponavlja bridke krivice, ki smo jih storili poslancema dr. Wilfanu in dr. Besednjaku, posebno drugemu. Pravi, da je imel dr. Besednjak v zbornici govor o šolstvu. Pozabil je pa, kako je tedaj «Goriška straža» povdarila, da je preganjanje učiteljstva vprašanje zase, ki bo še prišlo na vrsto. Pa je res prišlo na vrsto... masonstvo, liberalizem, kapitalizem, verska indiferentnost, krivičnost, rafiniranost... urednika slovenskega dela «Učit. lista» in bo še prišlo, kakor kaže. Eno leto je vendar samo kaplja v zgodovini boja za pravice slovenskega naroda!

† **Štefan Šiškovič.** Po dolgi bolezni je 23. jan. t. l. umrl na kliniki v Trstu naš tovariš Štefan Šiškovič iz Herpelj. Ob pogrebu 25. t. m. mu je učiteljstvo, ki je od blizu in daleč prihitelo v Herpelje, izkazalo poslednjo čast ter spremilo pokojnika na poslednji poti. Zvezo je zastopal tov. Gruntar, ki se je poslovil od pokojnika z govorom pred njegovim domom. Tudi v Trstu, odkoder so rajnika prepeljali v domačo vas, se je bilo zbralo nekaj učiteljstva, med njimi dva člana Zvezinega vodstva, da se poklonijo mrtvemu; žal, se je prevoz trupla dvakrat odložil. — Mir pokojnikovi duši, preostalim pa sožalje učiteljstva!

NAŠ PEVSKI ZBOR.

Članstvo se opozarja, da bo 16. in 17. t. m. **skupna vaja** v Trstu. Začne 16. (v torek) ob 9. uri. Naj se je vsi, brez izjeme, zanesljivo in točno udeležte. Ker bo vaja združena z nastopom, naj se vsakdo že doma resno pripravi in naštudira:

Premrl: Tam na vrtni gredi, Krek: Lilije, Mokranjac: Mirjano, Ravnik: Ženjica, Lajovic: Lan, Adamič: Vragova nevesta in Kresoale tri devojke, Foerster: Z glasnim šumom s kora, Sattner: Pozimi iz šole, Žganc: Po vodi plava in Jedna majka vumrla, Adamič: Kaj pa delajo ptički in Belokranjske svatovske.

Predsednik zbora.